

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Studij psihologije

ODNOS SOCIOSEKSUALNOSTI I TRAŽENJA UZBUĐENJA

Diplomski rad

Ljiljana Šapić

Mentor: prof. dr. sc. Igor Kardum.

Osijek, 2013.

Odnos socioseksualnosti i traženja uzbuđenja

Cilj ovog istraživanja je bio utvrditi postoji li povezanost između konstrukata *traženje uzbuđenja* i *socioseksualnost* i to primjenom *Skale za traženje uzbuđenja* (Zuckerman 1994) i *Upitnika socioseksualne orijentacije* (Simpson i Gangestad, 1991). U istraživanju su sudjelovali studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku (N=105). Hipoteze su temeljene na teorijama koje objašnjavaju konstrukte te rezultatima prijašnjih istraživanja. Prva hipoteza, da postoji razlika između muškaraca i žena u socioseksualnosti i traženju uzbuđenja djelomično je potvrđena. Naime, razlika postoji samo za konstrukt socioseksualnosti, no ne i u traženju uzbuđenja. Pearsonovim koeficijentom korelacije djelomično je potvrđena i druga hipoteza o pozitivnoj povezanosti između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja kod oba spola, međutim ta je povezanost utvrđena samo za žene. Dodatnom statističkom provjerom dobiveno je i da je najznačajniji prediktor *socioseksualnosti* subskala *dezinhibicija*, i kod muškaraca i kod žena, što je također u skladu s prijašnjim istraživanjima.

Ključne riječi: socioseksualnost, traženje uzbuđenja, dezinhibicija

Relationship between sensation seeking and sociosexuality

The purpose of this study was to examine the relationship between *sensation seeking* construct and *sociosexuality*, by applying Sensation Seeking Scale (Zuckerman, 1994) and Sociosexual Orientation Inventory (Simpson i Gangestad, 1991). The study involved students of Faculty of Philosophy in Osijek (N=105). Hypotheses were formed based on underlying theories and results of previous research. First hypothesis expecting the difference in sociosexuality and sensation seeking between man and woman is partially confirmed. Namely, there are no differences between man and women on Sensation Seeking Scale, but there is significant difference on Sociosexual Orientation Inventory. By using Pearson's correlation coefficient second hypothesis expecting positive correlation between the two constructs for both sexes, is partially confirmed - there is positive correlation between constructs only for women. While conducting additional statistical check, it was found that *sociosexuality* can be best predicted with the sub-scale *disinhibition*, which confirms results of previous research.

Key words: sociosexuality, sensation seeking, disinhibition

SADRŽAJ:

Uvod

Traženje uzbuđenja.....	4
Optimalna razina pobuđenosti.....	4
Teorija monoamino-oksidaze.....	5
Spolni hormoni i traženje uzbuđenja.....	6
Socioseksualnost.....	7
Trivers-ova teorija roditeljskog ulaganja.....	8
Teorija strateškog pluralizma.....	9
Teorija seksualne strategije.....	9
Povezanost socioseksualnosti i traženja uzbuđenja.....	10
Cilj.....	10
Problem.....	10
Hipoteze.....	11
Metoda	
Sudionici	11
Instrumenti.....	11
Postupak.....	13
Rezultati.....	13
Rasprava.....	20
Zaključak.....	23
Literatura.....	25

UVOD

Traženje uzbuđenja

Traženje uzbuđenja se može opisati kao dimenzija ličnosti koja je obilježena potrebom za traženjem uzbuđenja i traženjem novih, raznovrsnih, slojevitih i intenzivnih podražaja iz okoline, te uključuje određenu razinu rizika u fizičkim, socijalnim i financijskim područjima, najčešće zbog samih iskustva (Zuckerman, 1994).

Najveći doprinos istraživanju crte ličnosti traženja uzbuđenja veže se uz ime Marvina Zuckermana, koji je svoju teoriju utemeljio na nalazima psihobioloških istraživanja ruskog fiziologa Ivana Pavlova o ekscitatornim i inhibitornim procesima središnjeg živčanog sustava kod pasa, te na Hebbovoj teoriji o optimalnom stupnju pobuđenosti, koju je koristio Hans Eysenck u svojoj teoriji ekstraverzije (Larsen i Buss, 2007).

Traženje uzbuđenja ovisno je o spolu i dobi. Žene u pravilu postižu niže rezultate, a isto tako, rezultati na upitnicima traženja uzbuđenja opadaju s dobi (Zuckerman, 1994, Šojat, 2007, Zuckerman, 2007).

Optimalna razina pobuđenosti

Osnovne postavke Zuckermanove teorije su tako iste kao i kod teorije o optimalnom stupnju pobuđenosti koja govori o tome kako postoji optimalna razina stimulacije koja je najbolja za izvedbu i time poželjna. Ljudi traže situacije i aktivnosti koje će im omogućiti postizanje i održavanje te optimalne razine. Tako se individualne razlike u traženju uzbuđenja mogu objasniti time da različiti ljudi imaju različite potrebe za različitim razinama stimulacije kako bi se postigla za njih optimalna razina pobuđenosti (Beck, 2000).

Visoka potreba za uzbuđenjem povezana je s traženjem i sudjelovanjem u raznovrsnim intenzivnim aktivnostima, primjerice ekstremnim sportovima kao što su alpinizam, padobranstvo i automobilističke utrke, zatim traženju izazova putem uma i osjeta, korištenju psihostimulansa, dezinhbiranom socijalnom ponašanju, netoleranciji na dosadu, preferenciju egzotične hrane itd. (Lissek i Bass, 2005, Bratko i Butković, 2004, Aluja, Garcia i Garcia, 2003; sve prema Škrljak, 2009). Za neke pak ljude, optimalna

razina pobuđenosti postiže se razmjerno niskim intenzitetom pobuđenosti, te obzirom da mogu lako doživjeti pretjerano uzbuđenje, nastoje izbjegavati situacije s visokom razinom stimulacije (Beck, 2000).

Osobe s izraženim traženjem uzbuđenja imaju specifičan profil ličnosti kojeg Farley (1986; prema Šojat, 2007) naziva Veliki T gdje „T“ obilježava engleski naziv za takvu osobu – „thrillseeker“. Na drugoj strani kontinuuma, profil niskog traženja uzbuđenja obilježen je „malim t“ koji označava osobe koje teže izvjesnosti i predvidljivosti te se trude izbjeći rizik i nepoznate situacije (Farley, 1986; prema Šojat, 2007).

Međutim, teškoće s teorijom optimalne razine pobuđenosti (Zuckerman, 1994) jest u tome što se uvijek ne pojavljuju očekivane razlike u stupnju pobuđenosti kod osoba koje su visoko ili nisko na traženju uzbuđenja. Tako primjerice mjere EEG-a ili provodljivosti kože pokazuju da osobe visoke na traženju uzbuđenja reagiraju puno jače na stimulaciju nego osobe koje su nisko na traženju uzbuđenja, te da pojedinci koji imaju visoki rezultat na traženju uzbuđenja više rabe stimulatívne droge, što je u skladu s predviđanjima, no rabe i više lijekova za smirenje, što je protivno teoriji (Beck, 2000).

Teorija monoamino-oksídaze

Obzirom na poteškoće s teorijom optimalne razine pobuđenosti, Zuckerman je postavio teoriju monoamino-oksídaze (MAO). MAO je enzim koji regulira razinu monoaminskih neurotransmitera održavajući ravnotežu između njihove proizvodnje i pohrane, razgrađujući ih kako bi se spriječilo njihovo gomilanje u sinapsi (Škrljak, 2009).

U monoaminske neurotransmitere spadaju: *noradrenalin*, povezan s mehanizmom pobuđivanja, *serotonin* koji regulira inhibitorne mehanizme te *dopamin*, koji je povezan s mehanizmom približavanja. Upravo sustav približavanja koji je odgovoran za doživljaje ugone i mehanizme nagrađivanja, baziran na dopaminu, povezuje se s formom MAO-B koja je u brojnim studijama ličnosti, psihopatologije i komparativne psihologije povezana s traženjem uzbuđenja, društvenošću, dezinhibicijom i impulzivnošću. Niža razina MAO povećava aktivnost dopaminskog sustava, dakle sustava pozitivnog potkrepljenja odnosno nagrade, a utvrđeno je da kod izrazitih

tražitelja uzbuđenja, različitih dezinhbitornih tipova psihičkih poremećaja i osoba koje su uključene u različita rizična ponašanja razina MAO niska. Obzirom da MAO kontrolira doživljaj nagrade unutar mozga, osobe s niskom razinom tog enzima sklone su, bez puno razmišljanja o rizicima, poduzimati akcije prema cilju koji im se čini privlačnim. (Zuckerman i Khulman, 2000; prema Šojat, 2007).

Razina MAO se povećava s dobi, te objašnjava činjenicu da poriv za traženjem uzbuđenja opada s dobi. Također je nađeno da se razina MAO smanjuje pod utjecajem muških spolnih hormona, te to objašnjava i razlike pri ispitivanju traženja uzbuđenja, gdje žene postižu manje rezultate, (Zuckerman i Khulman, 2000; prema Šojat, 2007).

Spolni hormoni i traženje uzbuđenja

Hormon testosteron se povezuje s agresijom, seksualnosti i sklonosti istraživanju u drugih vrsta. Tako postupak kastracije u životinjskih vrsta smanjuje nivo testosterona. Obzirom da tako radikalna metoda smanjenja testosterona nije etična kad su u pitanju ljudi, podatci dolaze većinom iz korelacijskih istraživanja. Tako su studije na hipogonadnim muškarcima s niskim nivoom testosterona pokazale i niske rezultate na upitnicima traženja uzbuđenja (O'Carroll, 1984; prema Zuckerman, 2007).

Traženje uzbuđenja je crta ličnosti za koju se pretpostavlja da je nastala pod uvjetima prenatalne izloženosti testosteronu, koji ima utjecaj na mozak u razvoju. Nivo testosterona varira s dobi i spolom, tako da je veći u muškaraca, te tako što je u opadanju nakon kasne adolescencije. Isti trend pokazuje i traženje uzbuđenja tako da je moguće da crta ličnosti reflektira promjene u razini ovog hormona. Daitzman, Zuckerman, Sammellwitz i Ganjam (1978) su dobili rezultate koji ukazuju na pozitivnu povezanost androgena i estrogena u muškaraca sa subskalom dezinhbicije iz Skale za traženje uzbuđenja. Muškarci s niskim rezultatom na skali dezinhbicije nisu se razlikovali po razini testosterona od normalnih muškaraca, ali su oni s visokim rezultatom na skali dezinhbicije imali neuobičajeno visoku razinu tesotosterona. Rezultate je potvrdilo i istraživanje Aluja i Torrubia (2004) koji su potvrdili korelaciju između mjera traženja uzbuđenja i plasma testosterona (Zuckerman, 2007).

Za potrebe mjerenja razine u kojoj osoba treba nova ili uzbudljiva iskustva i uživa u uzbuđenjima povezanim s njima, Zuckerman je razvio upitnik kojeg je nazvao „Skala traženja uzbuđenja“. Skala traženja uzbuđenja od 1979. do danas je revidirana četiri puta, a forma V (Zuckerman, 1994) je najčešće korišten upitnik mjerenja traženja uzbuđenja. Skala sadrži četiri subskale: Traženje uzbuđenja i avantura (TUA), Traženje novih iskustva (TNI), Dezinhibicija (DEZ) i Osjetljivost na dosadu (OD).

Socioseksualnost

U 1940ima, Alfred Kinsey i njegovi suradnici započeli su jednu od najvećih i do tada najambicioznijih studija seksualnosti gdje je cilj bio dokumentirati populacijske norme za različite oblike seksualnih stavova, preferencija i ponašanja. Jedan od najbitnijih nalaza njegova istraživanja jeste velika varijabilnost u onome što je on nazvao „socioseksualnim“ stavovima i ponašanju (Kinsey, Pomeroy i Martin, 1948; Kinsey, Pomeroy, Martin i Gebhard, 1953; prema Simpson, Wilson i Winterheld 2004).

Posljednih 30ak godina istraživanja su pokazala da pojedinci doista variraju na više obilježja socioseksualnosti, što je potaklo Gangestad-a i Simpson-a (1990) na teoriju o postojanju jedinstvene dimenzije koja reflektira socioseksualnu orijentaciju (prema Simpson, Wilson, i Winterheld 2004).

Socioseksualna orijentacija ili socioseksualnost osobina je ličnosti koja proizlazi iz evolucijske teorije, a odnosi se na važan aspekt ljudskoga seksualnog ponašanja – na interindividualne razlike u spremnosti da uđu u seksualne odnose bez prethodnoga emocionalnog vezivanja, bliskosti i predanosti drugoj osobi (Snyder i sur., 1986; prema Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006).

Pojedinci s restriktivnom socioseksualnosti su tako osobe kojima je potrebno više povezanosti, predanosti i bliskosti prije nego što su spremne ući u seksualni odnos s partnerom, , veze su im monogamne i karakterizira ih visoko ulaganje, te preferiraju partnere koji su ljubazni, odani, odgovorni i vjerni.

Nerestriktivnima se pak obilježavaju osobe koje su spremne na seksualne odnose u ranijim fazama veze, s više partnera u istom vremenskom periodu, veze im karakterizira nisko ulaganje, manja privrženost, ljubav i vezanost uz partnera te preferiraju fizički atraktivnije, istaknutije partnere koji imaju viši socijalni status. (Penke i Asendorpf, 2008; Simpson i Gangestad, 1991).

Različiti teorijski modeli su pokušali objasniti varijacije u socijalnom i reproduktivnom ponašanju, ne samo između i unutar spolova, nego i u različitim društvima. Modeli koji su se fokusirali na različitosti pri socijalizaciji, rodnim ulogama i sl. ukazuju na bihevioralne razlike između žena i muškaraca, dakle bitne proksimalne uzroke takvih ponašanja. No, takvi modeli ne objašnjavaju u potpunosti zašto do takvih ponašanja dolazi, stoga evolucijski pristupi pridonose pojašnjenju reproduktivnog ponašanja nudeći distalna objašnjenja. Simpson i Gangestad, upravo radi dubljeg teorijskog razumijevanja, uzroke takvih ponašanja traže u evolucijskim teorijama (Simpson, Wilson i Winterheld 2004).

Trivers-ova teorija roditeljskog ulaganja

Spolne razlike u sklonosti seksualnim aktivnostima bez emocionalnoga vezivanja s partnerom i ulaganja u potomstvo posljedica su selekcijskih pritisaka s kojima su se žene i muškarci susretali tijekom evolucijske prošlosti. Prema teoriji roditeljskog ulaganja, onaj spol koji više ulaže u potomstvo je izbirljiviji i socioseksualno restriktivniji (obično žene, zbog trudnoće, porođaja i laktacije), (Trivers 1972). S obzirom na to da je kod muškaraca minimalna moguća količina roditeljskog ulaganja u potomstvo manja nego kod žena te da je njihov potencijalni maksimalni reproduktivni uspjeh veći, oni su u odnosu na žene skloniji seksualnim aktivnostima bez emocionalnoga vezivanja uz partnera i ulaganja u potomstvo, odnosno skloniji su tzv. usputnom seksu (Buss i Schmitt, 1993; Schmitt i Buss, 2000). Takve su spolne razlike prisutne kod većine sisavaca i manifestiraju se kao dvije reproduktivne strategije - kratkoročna i dugoročna (Buss i Schmitt, 1993). Međutim, kod ljudi je varijabilitet unutar spolova znatno veći od onoga između spolova (Snyder i sur., 1986; sve prema Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2008).

Teorija strateškog pluralizma

Teorija strateškog pluralizma govori da čak i kontradiktorne ponašajne strategije mogu biti adaptivne u pojedinim sredinama te se stoga mogu održavati kroz proces prirodne selekcije. Strateški pluralizam sugerira da su žene kroz evoluciju razvile mogućnost da procijene muškarce na dvije dimenzije: njihov potencijal u brizi za potomstvo i njihov stupanj genetske kvalitete. Okolina određuje koje će karakteristike žene preferirati: u zahtjevnim okruženjima gdje je briga oba roditelja presudna za opstanak djeteta, žene bi trebale više cijeniti dobre roditeljske osobine i spremnost na veće ulaganje u svoje potomstvo kako bi se osiguralo njihovo preživljavanje, dajući tako muškarcima poticaj za razvijanje nerestriktivne socioseksualnosti. U okruženjima u kojima su pak rasprostranjene različite bolesti, dobri geni koji bi pomogli potomcima da se odupru patogenima trebali bi biti prioritet za žene, dajući pri tom poticaj muškarcima za razvijanje nerestriktivne socioseksualne orijentacije (Gangestad i Simson, 2000).

Teorija seksualne strategije (Sexual Strategy Theory SST)

Teorija seksualne strategije (Buss i Schmitt 1993) naglašava da su i muškarci i žene trebali razviti taktiku za privlačenje dugoročnih partnera i njihovog ulaganja u potomstvo, no da su muškarci razvili taktiku koja privlači veći broj partnerica temeljeno na analizi rizika i dobitka (*cost-benefit*) koja uključuje kompromise između različitih aktivnosti koje su bile optimalne za oba spola u evolucijskoj povijesti. Prema SST, muškarci u prosjeku imaju veću korist od žena od pokušaja da privuku više partnera, za što postoji i empirijska potvrda u nizu istraživanja. Na primjer, muškarci izjavljuju da žele u prosjeku četiri puta više seksualnih partnera u sljedećih pet godina nego žene (Buss i Schmitt; prema Gangestad i Simpson, 2000).

No, teorija seksualne strategije priznaje da oba spola mogu, i pokazuju kratkoročne i dugoročne reproduktivne strategije, točnije, da su reproduktivne strategije mješovite, te je to i jedna od značajki teorije. Buss i Schmitt (1993) također napominju da i intraspolne varijacije u reproduktivnoj taktici mogu biti adaptivne, no ipak dobivaju

manju teorijsku pozornost od među-spolnih varijacija te to ostaje „neriješeno pitanje“ (Buss i Schmitt, 1993) unutar teorije (Buss, 1998a; prema Gangestad i Simpson, 2000).

Povezanost socioseksualnosti i traženja uzbuđenja

Različite osobine ličnosti su u pozitivnoj povezanosti s brojem seksualnih partnera i nerestriktivnom socioseksualnosti. Traženje uzbuđenja se može definirati kao dimenzija ličnosti koju karakterizira „potreba za raznovrsnim, novim, i složenim doživljajima i iskustvima te spremnosti da se poduzmu fizički i socijalni rizici zbog takvih iskustava“ (Zuckerman, 1979). Neke mjere traženja uzbuđenja (primjerice Skala seksualnog traženja uzbuđenja SSSS) su najjače i najdosljednije povezane s nerestriktivnom socioseksualnosti u istraživanjima provedenim tijekom posljednjih dvadesetak godina (Cheek i sur, 2012; Clark, 2003; Hoyle, Fejhar i Miller, 2000; sve prema Role, 2012).

Dosadašnja istraživanja pokazuju da je socioseksualnost pozitivno povezana sa socijalnom potencijom i dezinhibicijom (Zuckerman, Tushup i Finner, 1976), impulzivnošću pri donošenju odluka i traženjem uzbuđenja (Seal i Agostinelli, 1994) te kod muškaraca i sa psihoticizmom (Eysenck, 1976), a negativno s inhibitornom kontrolom (Simpson i Gangestad, 1991). Od dimenzija petofaktorskog modela ličnosti socioseksualnost je kod oba spola najčešće pozitivno povezana s ekstraverzijom i negativno s ugodnošću, a kod žena još i negativno sa savjesnošću (Schmitt i Buss, 2000; Wright i Reise, 1997), (sve prema Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006).

CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj

Ispitati odnos između crte ličnosti „traženja uzbuđenja“ i socioseksualnosti.

Problem

Utvrđiti postoje li razlike između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja s obzirom na spol

Utvrđiti postoji li povezanost između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja kod muškaraca i žena

Hipoteze

H1 Postoji razlika između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja s obzirom na spol. Očekuje se da će muškarci postizati više rezultate na oba upitnika.

H2 Postoji pozitivna povezanost između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja i kod muškaraca i kod žena

METODA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 105 studenata Filozofskog Fakulteta u Osijeku, i to 32 ispitanika muškog i 73 ispitanika ženskog spola, raspona godina od 19-26

Instrumenti

Skala traženja uzbuđenja (Sensation Seeking Scale-SSS)

Skala traženja uzbuđenja (*Zuckerman Sensation Seeking Scale - SSS*) sastoji se od 4 subskale, od kojih svaka sadrži po 10 čestica. Individualan rezultat na pojedinoj subskali formira se kao ukupan broj čestica na koje je pojedinac odgovorio potvrdno, odnosno kao ukupan broj čestica koje se odnose na njega, što znači da maksimalan rezultat koji pojedinac može ostvariti u svakoj od subskala iznosi 10, odnosno 40 kada se radi o ukupnom rezultatu na skali traženja uzbuđenja.

Prva subskala, *traženje uzbuđenja i avantura*, sadrži čestice kojima se izražava želja za sudjelovanjem u sportovima ili drugim aktivnostima koje uključuju brzinu i opasnost. Rezultati na drugoj subskali pokazuju koliku potrebu osoba ima za traženjem novih podražaja kroz putovanja i neuobičajeni način života. Ova subskala se naziva *traženje*

novih iskustava. Treća subskala odnosi se na mjerenje *dezinhibicije* koja je izražena kod društvenih opijanja, zabava i čestoj promjeni partnera. Četvrta subskala, *osjetljivost na dosadu*, također sadrži 10 čestica, i njom se mjeri odbojnost ispitanika prema monotonim ili nepromjenjivim situacijama i unutrašnjem nemirom u takvim okolnostima.

Vrijednosti Cronbachovog α koeficijenta pouzdanosti za ovu subskalnu obično se kreću u rasponu od 0.83 do 0.86, što ukazuje na dobru pouzdanost skale, kao i svake pojedine subskale. Koeficijent pouzdanosti subskale *traženje uzbuđenja i avantura* iznosi od $\alpha=0.77$ do $\alpha=0.82$, dok koeficijent pouzdanosti subskale *traženje novih iskustava* iznosi od $\alpha=0.61$ do $\alpha=0.67$. Subskala *dezinhibicija* ima pouzdanost koja se kreće od $\alpha=0.74$ do $\alpha=0.78$, a iznos koeficijent pouzdanosti subskale *osjetljivost na dosadu* kreće se u rasponu od $\alpha=0.56$ do $\alpha=0.65$ (prema Zuckerman, 1994).

Upitnik socioseksualne orijentacije SSI:

Socioseksualnost je mjerena hrvatskom verzijom (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006.) Upitnika socioseksualne orijentacije (Sociosexual Orientation Inventory, SOI, Simpson i Gangestad, 1991.a). Upitnik se sastoji od 7 čestica na kojima sudionici procjenjuju svoje stvarno seksualno ponašanje (primjer čestice: S koliko ste partnera imali spolni odnos tijekom posljednjih godinu dana), čestinu misli o seksualnom ponašanju (primjer čestice: Koliko često zamišljate seksualni odnos s nekom drugom osobom, koja nije Vaš trenutni partner) te svoje stavove o usputnom seksu (primjer čestice: Seks bez ljubavi je prihvatljiv). Kod čestica koje se odnose na stvarno seksualno ponašanje sudionici sami upisuju broj seksualnih partnera, kod čestica koje se odnose na čestinu misli o seksualnom ponašanju zaokružuju odgovor na skali od 1 (nikad) do 8 (najmanje jednom dnevno), a kod čestica vezanih za stavove o usputnom seksu, zaokružuju odgovor na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (u potpunosti se slažem). Viši ukupni rezultat odražava nerestriktivniju socioseksualnost. Prethodna istraživanja pokazuju da je ova mjera jednodimenzionalna te da ima adekvatnu konvergentnu i diskriminantnu valjanost. Test-retest pouzdanost u razmaku od 2 mjeseca bila je 0.94, a pouzdanost unutarnje konzistencije (Cronbach-513 alpha) 0.73 (Simpson i Gangestad, 1991.a.; prema Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2008).

U tablici 1. navedena je unutarnja pouzdanost korištenih skala u ovom istraživanju

Tablica 1

Pouzdanost skale Traženje uzbuđenja sa subskalama i skale Socioseksualnosti

Skala	Cronbahova α
Socioseksualnost	0,50
Traženje uzbuđenja	0,80
TUA	0,67
TNI	0,60
DEZ	0,72
OD	0,60

Legenda: *Tua* -Traženje uzbuđenja i avantura, *Tni*-traženje novih iskustava, *Dez*-dezihibicija, *Od*-osjetljivost na dosadu

Postupak

Ispitivanje je provedeno na studentima Filozofskog fakulteta u Osijeku (N=105). Ispitivanje je bilo grupno. Vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je 5-10 minuta. Sudionike se obavijestilo da je sudjelovanje potpuno dobrovoljno i anonimno te da je moguće odustati u bilo kojem trenutku. Prije početka ispunjavanja upitnika, sudionicima je pročitana uputa koja govori o cilju istraživanja i o načinu ispunjavanja upitnika. Sudionicima je rečeno da se ispituje povezanost crta ličnosti i stavova prema seksualnosti.

REZULTATI

Obrada rezultata.

U tablici 2 su prikazane aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na Skali traženja uzbuđenja i njenim pripadajućim subskalama te na skali socioseksualnosti za 105 sudionika istraživanja. Budući da je za prosječan rezultat Skale traženja uzbuđenja

prosječna $M=20$ aritmetička sredina za 105 sudionika $M=20,25$ uz $SD=4,586$ na Skali traženja uzbuđenja ne odstupaju mnogo od prosječnih vrijednosti za tu Skalu. Kod upitnika socioseksualnosti pak aritmetička sredina je $M=51,20$ što također ne odstupaju od prosjeka, budući da su Gangestad i Simpson (1991) kod istraživanja konvergentne i divergentne valjanosti došli do aritmetičkih sredina od $M=68,51$ uz $SD=38,01$ za muškarce, te $M=38,90$ uz $SD=26,90$ za žene. Rezultati na SOI se kreću od 10-216 za muškarce i od 10-172 za žene, tako da rezultati u tablici 1 također ne odstupaju od prosjeka.

Tablica 2

Deskriptivna statistika za varijablu dobi, socioseksualne orijentacije te traženja uzbuđenja i pripadajućih subskala dobivena na $N=105$ ispitanika

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
<i>Socioseksualna orijentacija</i>	105	51.20	27.661	18	184
<i>Traženje uzbuđenja</i>	105	20.25	4.586	10	31
<i>Traženje uzbuđenjai avantura</i>	105	4.67	2.323	1.00	10
<i>Traženje novih iskustava</i>	105	5.38	2.049	1.00	10
<i>Dezinhibicija</i>	105	4.67	2.474	1.00	10
<i>Osjetljivost na dosadu</i>	105	5.52	2.232	1.00	10
<i>Dob</i>	105	21.28	1.566	19	26

Legenda: *N*-broj sudionika, *M*-aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija, *Min*-najmanji rezultat, *Max*-najveći rezultat

U tablici 3 su prikazani rezultati t-testa za velike nezavisne uzorke za skalu traženja uzbuđenja i pripadajuće subskale, te upitnik socioseksualnosti, za muški i ženski spol. Iz tablice je vidljivo da je pronađena statistički značajna razlika u rezultatu na upitniku socioseksualne orijentacije ($t=4,169$, $ss\ 103$ $p<0,01$). Kod skale traženja uzbuđenja u ukupnom rezultatu te na pojedinačnim skalama nema razlike između muškaraca i žena.

Tablica 3

t test za Skalu traženja uzbuđenja i pripadajuće subskale te Upitnik socioseksualne orijentacije s obzirom na spol

	<i>Spol</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>ss</i>	<i>p</i>																																																								
<i>Socioseksualnost</i>	Muški	32	67,00	25,156	4,169	103	0,000																																																								
	Ženski	73	44,27	25,945				<i>Traženje uzbuđenja</i>	Muški	32	19,93	4,885	-0,471	103	0,639	Ženski	73	20,39	4,477	<i>Traženje uzbuđenja i avantura</i>	Muški	32	4,62	2,028	-0,149	103	0,882	Ženski	73	4,69	2,453	<i>Traženje novih iskustava</i>	Muški	32	5,12	2,059	-0,846	103	0,399	Ženski	73	5,49	2,048	<i>Dezinhibicija</i>	Muški	32	5,28	2,605	1,673	103	0,097	Ženski	73	4,41	2,385	<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060
<i>Traženje uzbuđenja</i>	Muški	32	19,93	4,885	-0,471	103	0,639																																																								
	Ženski	73	20,39	4,477				<i>Traženje uzbuđenja i avantura</i>	Muški	32	4,62	2,028	-0,149	103	0,882	Ženski	73	4,69	2,453	<i>Traženje novih iskustava</i>	Muški	32	5,12	2,059	-0,846	103	0,399	Ženski	73	5,49	2,048	<i>Dezinhibicija</i>	Muški	32	5,28	2,605	1,673	103	0,097	Ženski	73	4,41	2,385	<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060	Ženski	73	5,79	2,179								
<i>Traženje uzbuđenja i avantura</i>	Muški	32	4,62	2,028	-0,149	103	0,882																																																								
	Ženski	73	4,69	2,453				<i>Traženje novih iskustava</i>	Muški	32	5,12	2,059	-0,846	103	0,399	Ženski	73	5,49	2,048	<i>Dezinhibicija</i>	Muški	32	5,28	2,605	1,673	103	0,097	Ženski	73	4,41	2,385	<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060	Ženski	73	5,79	2,179																				
<i>Traženje novih iskustava</i>	Muški	32	5,12	2,059	-0,846	103	0,399																																																								
	Ženski	73	5,49	2,048				<i>Dezinhibicija</i>	Muški	32	5,28	2,605	1,673	103	0,097	Ženski	73	4,41	2,385	<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060	Ženski	73	5,79	2,179																																
<i>Dezinhibicija</i>	Muški	32	5,28	2,605	1,673	103	0,097																																																								
	Ženski	73	4,41	2,385				<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060	Ženski	73	5,79	2,179																																												
<i>Osjetljivost na dosadu</i>	Muški	32	4,90	2,262	-1,900	103	0,060																																																								
	Ženski	73	5,79	2,179																																																											

Legenda: *N*-broj sudionika, *M*-aritmetička sredina, *Sd*-standardna devijacija, *t*-*t*-test, *ss*-stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost

Iz izračuna Pearsonovog koeficijenta korelacije svih varijabli korištenih u istraživanju za muški spol (Tablica 4), razvidno je da nema povezanosti između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja kad se gleda ukupni rezultat na upitnicima, no postoji pozitivna povezanost socioseksualnosti i subskale dezinhibicija na nivou značajnosti od 1 % ($r=0,489$; $p<0,01$).

Tablica 4

Korelacijska matrica svih varijabli korištenih u istraživanju (muški spol)

	<i>Traženje uzbuđenja</i>	<i>Tua</i>	<i>Tni</i>	<i>Dez</i>	<i>Od</i>
<i>Socioseksualnost</i>	0,26	0,12	0,15	0,48**	-0,24
<i>Traženje uzbuđenja</i>		0,66**	0,65**	0,68**	0,17
<i>Tua</i>			0,28	0,14	0,12
<i>Tni</i>				0,57**	-0,40*
<i>Dez</i>					-0,31

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Legenda: *Tua* -Traženje uzbuđenja i avantura, *Tni*-traženje novih iskustava, *Dez*-dezinhibicija, *Od*-osjetljivost na dosadu

Izračunom Pearsonovog koeficijenta korelacije svih varijabli korištenih u istraživanju za ženski spol (Tablica 5), dobivena je pozitivna povezanost *socioseksualnosti* i *traženja uzbuđenja* na nivou značajnosti od 1 % i to kada se gleda ukupni rezultat na upitniku traženja uzbuđenja ($r=0,347$; $p<0,01$). Također, dobivena je pozitivna povezanost socioseksualnosti i subskala *traženje novih iskustava* ($r=0,314$; $p<0,01$) i *dezinhibicija* ($r=0,391$; $p<0,01$).

Tablica 5

Korelacijska matrica svih varijabli korištenih u istraživanju (ženski spol)

	<i>Traženje uzbuđenja</i>	<i>Tua</i>	<i>Tni</i>	<i>Dez</i>	<i>Od</i>
<i>Socioseksualnost</i>	0,34**	0,11	0,31**	0,39**	-0,13
<i>Traženje uzbuđenja</i>		0,69**	0,68**	0,61**	-0,046
<i>Tua</i>			0,25*	0,26*	-0,21
<i>Tni</i>				0,42**	-0,29*
<i>Dez</i>					-0,52**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Legenda: *Tua* -Traženje uzbuđenja i avantura, *Tni*-traženje novih iskustava, *Dez*-dezinhibicija, *Od*-osjetljivost na dosadu

Za provjeru koja je od subskala Skale traženja uzbuđenja najbolji prediktor socioseksualne orijentacije i kod muškaraca i kod žena provedena je regresijska analiza (Tablice 6 i 7). U tablici 5 je vidljivo da je kod muškaraca skala *dezinhibicija* jedini značajni prediktor, i to na nivou rizika od 1 %. Subskala *dezinhibicija* objašnjava 30 % varijance socioseksualnosti. Na temelju *B* vrijednosti vidimo da bi povećanjem *dezinhibicije* za jednu jedinicu došlo do povećanja u varijabli socioseksualnosti za 5.52.

Tablica 6

Regresijska analiza s skalama traženja uzbuđenja kao prediktorima socioseksulane orijentacije (muški spol)

	<i>B</i>	<i>SP B</i>	β
Prediktori			
<i>Traženje uzbuđenja i avantura</i>	1.89	2.161	0.15
<i>Traženje novih iskustava</i>	-3.62	2.633	-0.30
<i>Dezinhibicija</i>	5.52	1.902	0.57**
<i>Osjetljivost na dosadu</i>	-2.26	2.047	-0.20

** $p < 0.01$; $R = .55$, $R^2 = .30$

Isti rezultat je vidljiv i u Tablici 7 na ženskom uzorku, gdje je također skala *dezinhibicija* jedini značajni prediktor na nivou rizika od 1 %. Na temelju *B* vrijednosti vidimo da bi povećanjem rezultata na subskali *dezinhibicija* za jednu jedinicu došlo do povećanja u varijabli socioseksualnosti za 4.06. Kod žena, subskala *dezinhibicija* objašnjava 19 % varijance socioseksualnosti.

Tablica 7

Regresijska analiza sa skalama traženja uzbuđenja kao prediktorima socioseksulane orijentacije (ženski spol)

	<i>B</i>	<i>SP B</i>	β
Prediktori			
<i>Traženje uzbuđenja i avantura</i>	-0.13	1.217	-0.01
<i>Traženje novih doživaljaja</i>	2.42	1.554	0.19
<i>Dezihibicija</i>	4.06	1.489	0.37**
<i>Osjetljivost na dosadu</i>	1.40	1.537	0.12

** $p < 0.01$; $R = .44$, $R^2 = .19$

RASPRAVA

Istraživanjem se nastojalo provjeriti postoji li povezanost između konstrukata *traženje uzbuđenja* i *socioseksualnost*, te postoji li razlika u povezanosti s obzirom na spol.

Prva hipoteza, da postoji razlika između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja s obzirom na spol je djelomično potvrđena. Naime, u ovom istraživanju nema spolnih razlika Skali traženja uzbuđenja, no nađena je statistički značajna razlika na Upitniku socioseksualne orijentacije ($t=4,169$, $ss\ 103$ $p < 0,01$).

Traženje uzbuđenja ovisno je o spolu i dobi. Žene u pravilu postižu niže rezultate, a isto tako, rezultati na upitnicima traženja uzbuđenja opadaju s dobi. (Zuckerman, 1994;

Šojat, 2007; Zuckerman, 2007). S obzirom na empirijske podatke iz prijašnjih istraživanja, bilo je za pretpostaviti da će muškarci općenito pokazati veću potrebu za traženjem uzbuđenja od žena. Naime, kao što je već navedeno, muški spolni hormoni smanjuju razinu MAO u krvi koji posreduje u aktivnostima neuralnih sustava odgovornih za ponašanja koja spadaju u traženje uzbuđenja, prvenstveno dopaminskog sustava, radi čega su muškarci predisponirani za traženje stimulacije u većoj mjeri nego žene (Beck, 2000). Međutim, postoje i podaci da tražitelji uzbuđenja imaju visoke razine androgena i estrogena te da su dijelom razlike među spolovima socijalizacijske. Ball, Farnill i Wangeman (1984) u svom su istraživanju ustanovili da žene u dobnoj skupini 20-40 godina imaju veći ukupni rezultat na skali traženja uzbuđenja, te su to objasnili različitim socijalizacijskim procesima kod muškaraca i žena, u smislu da je došlo do promjena u društvu i do emancipacije žena (prema Šojat, 2007).

No postoje i istraživanja koja pokazuju kako nema razlike u spolovima u traženju uzbuđenja, te se to objašnjava socijalizacijom i smanjenom utjecaju rodni uloga u društvu (Graham, 2006; prema Škrliak, 2009). Uzorak u ovom istraživanju su bili studenti, dakle visokoobrazovani pojedinci raspona godina 20-26, tako da se prijašnjim nalazima može objasniti nedostatak razlike među spolovima na Skali traženja uzbuđenja.

Rezultat na Upitniku socioseksualne orijentacije je u skladu s dosadašnjim saznanjima da postoji razlika između spolova kada je u pitanju ovaj konstrukt. Naime, muškarci više nego žene smatraju prihvatljivim seksualni odnos bez obaveza, zamišljaju seksualne odnose sa većim brojem partnera, i ponašaju se više nerestriktivno (Buss i Schmitt, 1993; Eysenck, 1976; Griffit i Hatfield, 1985; Hendrick, Hendrick, Slapion-Foote, i Foote, 1985; prema Simpson, Wilson i Winterheld 2004).

Druga hipoteza da postoji pozitivna povezanost između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja i kod muškaraca i kod žena takodjer je djelomično potvrđjena.

Naime, kod muškaraca nema povezanosti između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja kada se gleda ukupni rezultat na upitnicima, no postoji pozitivna povezanost između socioseksualnosti i subskale *dezinhibicija* ($r=0,489$; $p<0,01$)

Kod žena je vidljiva pozitivna povezanost između *socioseksualnosti* i *traženja uzbuđenja* na nivou značajnosti od 1 % i to kad se gleda ukupni rezultat na upitnicima ($r=0,347$; $p<0,01$), te također pozitivna povezanost socioseksualnosti i subskala *traženje novih iskustava* ($r=0,314$; $p<0,01$) i *dezinhibicija* ($r=0,391$; $p<0,01$) također na nivou značajnosti od 1 %.

Naime, Zuckerman (1994) navodi da Skala traženja uzbuđenja korelira s ponašanjima u različitim područjima aktivnosti, i to na način da su osobe visoko na skali traženja uzbuđenja sklone opasnim pothvatima, ali nastoje mjerama opreza smanjiti rizik. Primjerice, upuštaju se u spolne odnose s većim brojem partnera, no zaštićuju se podjednako kao i osobe nisko na traženju uzbuđenja. Također, osobe visoko na traženju uzbuđenja imaju veću potrebu za novošću i promjenom i otvorenije su za nova iskustva, a traženje uzbuđenja opada s dobi (Beck, 2003) što je slučaj i sa socioseksualnosti.

Traženje uzbuđenja je pozitivno povezano s permisivnim stavovima prema seksualnim odnosima, broju seksualnih partnera i ulaženju u različite vrste heteroseksualnih aktivnosti, te negativno povezano s dobi ulaženja u seksualne odnose i periodom koji je potreban za upoznavanje partnera prije ulaženja u seksualne odnose. (Hoyle, Fejfar i Miller, 2000; Seto, Lalumiere i Quinsey, 1995; Zuckerman, Tushup i Finner, 1976; prema Henderson i sur., 2005).

Dosadašnja istraživanja pokazuju da je socioseksualnost pozitivno povezana sa socijalnom potencijom i dezinhibicijom (Zuckerman, Tushup i Finner, 1976), impulzivnošću pri donošenju odluka i traženjem uzbuđenja (Seal i Agostinelli, 1994) (sve prema Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006).

Regresijskom analizom dobiveno je da je najbolji prediktor socioseksualnosti i kod muškaraca i kod žena subskala *dezinhibicija*, što je u skladu sa dosadašnjim istraživanjima.

Pojedinci s nerestriktivnom socioseksualnom orijentacijom su više ekstorvertirani, agresivniji, manje inhibirani i teže će se kontrolirati nego pojedinci s restriktivnom socioseksualnosti (Simpson, Wilson i Winterheld 2004).

Neki metodološki nedostaci ovog istraživanja proizlaze iz isključive upotrebe mjera samoprocjene, te iz relativno homogenog uzorka koji nije brojno izjednačen po spolu.

Primjerice, Simpson, Gangestad i Biek (1993) su proveli istraživanje ispitujući neverbalne načine na koje pojedinci s restriktivnom i nerestriktivnom socioseksualnosti pokazuju naklonost te su u ponašanju tih pojedinaca našli značajne razlike, koje pak nisu korelirale s njihovom samoprocjenama na SOI. (Simpson, Wilson i Winterheld 2004)

Takodjer, osim općenitih prigovora mjerama samoprocjene, u literaturi se nalaze prigovori i samim upitnicima za mjerenje konstrukata iz ovog istraživanja, poglavito konstruktu *socioseksualnost*. Naime, neki istraživači (Webster i Bryan, 2007) kritiziraju unidimenzionalnost Upitnika socioseksualne orijentacije, te zagovaraju odvajanje stavova od ponašanja. Takodjer, Penke i Asendorf (2008) su u svom revidiranom Upitniku socioseksualne orijentacije uklonili neke psihometrijske nedostatke originalnog upitnika te predložili tri dimenzije ili subskale, i to stavovi, ponašanje i želja.

ZAKLJUČAK

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između konstrukata *traženje uzbuđenja* i *socioseksualnost*.

Prva hipoteza, da postoji razlika između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja s obzirom na spol je djelomično potvrđena. Naime, u ovom istraživanju nema razlike u spolu na Skali traženja uzbuđenja, no nadjena je statistički značajna razlika na Upitniku socioseksualne orijentacije.

Druga hipoteza da postoji pozitivna povezanost između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja i kod muškaraca i kod žena takodjer je djelomično potvrđena, obzirom da je nadjena pozitivna povezanost između *socioseksualnosti* i *traženja uzbuđenja* kod žena.

Nasuprot tome, te protivno postavljenoj hipotezi, kod muškaraca nema povezanosti između socioseksualnosti i traženja uzbuđenja kad se gleda ukupni rezultat na

upitnicima, no postoji pozitivna povezanost između socioseksualnosti i subskale *dezinhibicija*.

LITERATURA:

- Beck, R. (2000). *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Gangestad, S. W., i Simpson, J. A. (2000). The evolution of human mating: Trade-offs and strategic pluralism. *Behavioral and Brain Sciences*, 23, 573-587.
- Gangestad, S. W., i Simpson, J. A. (1991) Individual differences in sociosexuality: Evidence for convergent and discriminant validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (6), 870-883.
- Henderson i sur. (2005) When risky is attractive: sensation seeking and romantic partner selection *Personality and Individual Differences*, 38 (2,) 311-325.
- Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek-Knežević, J. (2008). Dimenzije ličnosti i religioznost kao prediktori socioseksulanosti kod žena i muškaraca. *Društvena istraživanja*, 17, (3), 505-528.
- Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek-Knežević, J. (2006). Odnos crta ličnosti i stilova privrženosti s različitim aspektima seksualnosti kod žena i muškaraca. *Psihologijske teme*, 15 (1), 101-128.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2007). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Penke, L., Asendorpf, J.B. (2008). Beyond global sociosexual orientatio: A more differentiated look at sociosexuality and its effects on courtship and romantic relationships *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1113-1135.
- Role, Marussia (2012). Personality, Sexual Attitudes, and Unrestricted Sociosexual Behavior in College Women. *Wellesley College Digital Scholarship and Archive, Honors Thesis, Collection 62*
- Simpson J.A., Wilson, C.L. i Winterheld H.A. (2004) Sociosexuality and Romantic Relationships u J. H. Harvey, A. Wenzel, i S. Sprecher (Ur.) (2004), *Handbook of Sexuality in Close Relationships*. Mahwah, NJ: Erlbaum
- Škrljak, M. (2009). *Ličnost i traženje uzbuđenja kod volonterskih skupina visoke i niskerizičnosti*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji, studij psihologije.
- Šojat, A. (2007). *Traženja uzbuđenja i rodna uloga*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za Psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Zuckerman, M. (2007). *Sensation seeking and risky behavior*. Washington DC: American Psychological Association

Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge: Cambridge University press.

Webster, Gregory D., Bryan A. (2007) Sociosexual attitudes and behaviours: *Why two factors are better than one Journal of Reasearch in Personality, 41, 917-922*